

Мельник Таміла

студентка III курсу факультету права, публічного управління і менеджменту
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

Науковий керівник: Ставнича Наталя, доктор філософії (PhD) в галузі
Освіта, старший викладач кафедри фундаментальних і приватно-правових
дисциплін Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського

БЕЗБАР'ЄРНЕ ЦИФРОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ДЛЯ ЛЮДЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

Сучасна цифрова трансформація суспільства створює як нові можливості, так і виклики для забезпечення принципів інклюзії та доступності. Для осіб з особливими освітніми потребами (ООП) та людей з інвалідністю цифрове середовище часто залишається бар'єрним через сенсорні, когнітивні, моторні та інформаційні обмеження. У цьому контексті штучний інтелект (ШІ) виступає ефективним інструментом подолання таких бар'єрів, забезпечуючи персоналізацію, адаптивність і автоматизацію допоміжних процесів, що значно розширює можливості доступу до освіти, соціальних послуг і комунікації [5, с. 651].

Модернізація державної політики соціальної інтеграції в Україні актуалізує необхідність впровадження інноваційних цифрових рішень для забезпечення рівних можливостей усіх громадян [1]. Це відповідає сучасним європейським підходам до формування безбар'єрного середовища та цифрової інклюзії.

Мета дослідження полягає у комплексному аналізі теоретичних засад і практичних можливостей використання штучного інтелекту для формування безбар'єрного цифрового середовища для людей з особливими освітніми потребами.

Поняття «безбар'єрне цифрове середовище» передбачає усунення всіх видів бар'єрів - фізичних, комунікаційних, когнітивних і технологічних, що забезпечує рівний доступ до інформації, освіти та соціальних послуг [5, с. 651]. Дослідження показують, що цифрові технології значно підвищують доступність соціальних послуг для вразливих категорій населення [5, с. 652].

Штучний інтелект як система алгоритмів, здатних до навчання, аналізу великих масивів даних і прийняття рішень, відкриває нові можливості у сфері

інклюзії. Як зазначає Ковтун Л. П., використання ШІ сприяє підвищенню якості життя людей з інвалідністю завдяки впровадженню технологій розпізнавання образів, обробки природної мови та адаптивного навчання [2].

У сфері освіти Озарчук А. підкреслює значний потенціал ШІ у персоналізації навчального процесу для здобувачів з ООП. Зокрема, адаптивні алгоритми дозволяють враховувати індивідуальні психофізіологічні особливості, що підвищує ефективність засвоєння навчального матеріалу [3].

Орленко І. М. звертає увагу на важливість діагностики когнітивних порушень у цифровому середовищі, де технології штучного інтелекту можуть виступати інструментом раннього виявлення труднощів і формування індивідуальних стратегій підтримки користувачів [4].

Таким чином, штучний інтелект не лише компенсує наявні обмеження, але й сприяє розвитку потенціалу особистості, що повністю відповідає принципам інклюзивної освіти та соціальної інтеграції.

Сучасні ШІ-системи забезпечують ефективну компенсацію сенсорних порушень. Технології перетворення тексту в мовлення (text-to-speech), розпізнавання зображень (image-to-text), автоматичні субтитри та системи голосового керування значно підвищують доступність цифрового контенту. Для осіб із порушеннями зору такі технології дозволяють отримувати візуальну інформацію в аудіоформаті, а для осіб із порушеннями слуху — забезпечують текстову та візуальну трансформацію мовлення.

Адаптивні освітні платформи на основі ШІ сприяють індивідуалізації навчання, автоматично коригуючи рівень складності завдань і враховуючи особливості розвитку користувача. Це підвищує мотивацію до навчання та зменшує рівень тривожності у здобувачів освіти з ООП.

ШІ також активно використовується для автоматизації соціальних та адміністративних процесів: обробки запитів на соціальні послуги, аналізу потреб користувачів та формування персоналізованих рекомендацій. Це особливо важливо для системи соціального захисту та реабілітаційних центрів. Можливості використання ШІ для різних категорій ООП представлено в таблиці 1.

Таблиця 1. Можливості використання ШІ для різних категорій ООП

Категорія ООП	Інструменти ШІ	Ефект застосування
Порушення зору	Розпізнавання зображень, TTS, навігаційні системи	Доступ до візуального контенту
Порушення слуху	Автоматичні субтитри, speech-to-text, переклад жестової мови	Доступ до аудіоінформації

Когнітивні порушення, РАС	Адаптивні платформи, соціальні історії	Персоналізація навчання
Логопедичні порушення	Розпізнавання та корекція мовлення	Моніторинг і корекція мовлення

Джерело: складено автором на основі [2;5]

Попри значні переваги, впровадження штучного інтелекту супроводжується низкою ризиків, зокрема цифровою нерівністю, алгоритмічною упередженістю, проблемами захисту персональних даних та етичними викликами щодо заміни людської взаємодії. Особливо актуальними є питання інформаційної безпеки та правового регулювання використання ШІ у соціальній сфері.

У зв'язку з цим важливим є поєднання технологій штучного інтелекту з професійним психолого-педагогічним супроводом, підвищення рівня цифрової грамотності фахівців та користувачів з ООП. Також необхідним є дотримання принципу «не завдай шкоди» та забезпечення етичного використання персональних даних.

Отже, використання штучного інтелекту є перспективним напрямом формування безбар'єрного цифрового середовища, що сприяє повноцінній інклюзії людей з особливими потребами в освіті, соціальному житті та професійній реалізації. Інтеграція ШІ в психолого-педагогічну практику дозволяє підвищити рівень персоналізації, точності діагностики та ефективності корекційно-розвивальної роботи.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на розробку національних стандартів етичного впровадження штучного інтелекту, створення адаптованих україномовних цифрових інструментів та міждисциплінарну підготовку фахівців. Це відповідатиме стратегічним пріоритетам державної політики соціальної інтеграції та цифрової трансформації України.

Список використаних джерел:

1.Жорняк А. М. Модернізація державної політики соціальної інтеграції осіб з інвалідністю в Україні. *Стратегія економічного розвитку України*. 2026. URL:https://sedu.kneu.edu.ua/article/view/sedu_58_2026_060_084/sedu_58_2026_04 (дата звернення:06.06.2026)

2.Ковтун Л. П. Аналіз можливості використання штучного інтелекту для покращення якості життя людей з інвалідністю. *Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері*. 2024. URL:<file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/15239-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0>

[%D1%82%D1%82%D1%96-30321-1-10-20240301.pdf](#)

(дата

звернення:05.06.2026)

3.Озарчук А. Використання штучного інтелекту у навчанні здобувачів освіти з особливими освітніми потребами. *New Pedagogical Thought*. 2024. URL: <https://npd.roippo.org.ua/index.php/NPD/article/view/645/685>

(дата

звернення:08.06.2026)

4.Орленко І. М. Цифрова інклюзія: діагностика проблем користувачів із когнітивними порушеннями. *Інклюзія і суспільство*. 2025. URL: <https://journals.kpdi.in.ua/index.php/inclusion-society/article/view/221/215>

(дата

звернення:08.06.2026)

5.Скочко М., Салата Н. Вплив цифрових технологій на доступність соціальних послуг для вразливих категорій населення. *Соціальна робота та освіта*. 2025. Т. 12, № 4. С. 650–660. URL: <file:///C:/Users/Lenovo/Downloads/349235-Article%20Text-810107-1-10-20260103.pdf> (дата звернення:07.06.2026)

Мельничук Максим Олегович

кандидат юридичних наук, докторант Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМЕРСИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВНИЧІЙ ОСВІТІ

Сучасний етап розвитку правничої освіти характеризується цифровою трансформацією, зумовленою впровадженням технологій четвертої промислової революції. Одним із найбільш перспективних напрямів цього процесу є інтеграція імерсивних технологій – віртуальної (VR), доповненої (AR) та змішаної (MR) реальності – зі штучним інтелектом (ШІ). Така конвергенція відкриває нові можливості для підготовки правників, удосконалення методик викладання юридичних дисциплін та підвищення ефективності наукових досліджень у сфері права. Поєднання імерсивних середовищ із сучасними алгоритмами штучного інтелекту сприяє формуванню інноваційного освітньо-наукового простору, у якому навчання та дослідження набувають інтерактивного, персоналізованого й практикоорієнтованого характеру [1].

Аналіз сучасних наукових досліджень свідчить, що використання імерсивного навчання ґрунтується на когнітивно-афективних моделях, зокрема CAMIL (Cognitive Affective Model of Immersive Learning). Відповідно до цього